

§ 12. Ἐντεῦθεν ἐξάγεται, ὅτι ὁ **μηχανισμὸς τοῦ ἐξαναγκασμοῦ**, (ὡς τοιοῦτον δὲ χαρακτηρίζει κανεῖς συνήθως τὴν πολιτείαν) εἶναι ὁ ἴδιος μὲ τὴν **τάξιν τοῦ δικαίου**. Οἱ κανόνες, ποῦ ἀποτελοῦν τὴν πολιτειακὴν τάξιν, εἶναι οἱ **κανόνες τοῦ δικαίου**. Ὁ κανὼν τοῦ δικαίου εἶναι ὁ καιὼν τοῦ καταλογισμοῦ, δυνάμει τοῦ ὁποίου συντελεῖται ὁ καταλογισμὸς πράξεων εἰς τὴν πολιτείαν, ἢ ὁποῖα, ὡς ὑποκείμενον τῶν πολιτειακῶν ἐνεργειῶν, εἶναι μόνον ἡ προσωπικοποίησις τῆς τάξεως τοῦ δικαίου. Ἡ νομικὴ διάταξις εἶναι, ὡς εἰδικὸς **νόμος δικαίου** εἰς τὴν σφαιρὰν τοῦ δικαίου καὶ τῆς πολιτείας, τὸ ἀνάλογον πρὸς τὸν φυσικὸν νόμον. Ὅπως αὐτὸς ἔτσι καὶ ἐκεῖνος συνδέει, ὡς ὑποθετικὴ κρίσις, δύο γεγονότα πρὸς ἄλληλα. Ἐὰ δύο στοιχεῖα τῆς νομικῆς διατάξεως, ποῦ συνδέονται μὲ τὸ «δέον», εἶναι ἡ προϋπόθεσις τοῦ δικαίου (τὸ **αἰτιολογοῦν** γεγονός) καὶ τὸ ἔννομον ἀποτέλεσμα (τὸ **αἰτιολογούμενον** γεγονός). Ἐὸ ἔννομον ἀποτέλεσμα, ἦτοι ἡ ἐξαναγκαστικὴ ἐνέργεια, αὐτὴ ἡ εἰδικὴ **ἀντίδρασις τοῦ δικαίου**, εἶναι συνάμα καὶ ἡ εἰδικὴ **δράσις τῆς πολιτείας**, ὡς ἐνὸς ἐξαναγκαστικοῦ μηχανισμοῦ, εἶναι ἡ πολιτειακὴ ἐνέργεια· ὁ δὲ ἄνθρωπος, ποῦ ἔχει τὸν προορισμὸν νὰ ἐκτελῇ τὴν ἐνέργειαν αὐτὴν, εἶναι ὄργανον τῆς πολιτείας. Ἐν τούτοις βραδύτερον θὰ δειχθῆ, ὅτι, ἐκτὸς τῆς **τυπικῆς** καὶ διὰ τὸ δίκαιον οὐσιώδους ἐννοίας τῆς πολιτείας καὶ τοῦ ὄργανου τῆς πολιτείας ὑπάρχει, καὶ μία **καθ' ὕλην καὶ περιεχόμενον** ἐννοία τῆς πολιτειακῆς ἐνεργείας καὶ τοῦ ὄργανου τῆς πολιτείας καὶ συνεπῶς ἐκτὸς τῆς **τυπικῆς** ἐννοίας τῆς πολιτείας, ποῦ διὰ τὸ δίκαιον εἶναι οὐσιαστικὴ, ὑπάρχει καὶ ἡ **καθ' ὕλην καὶ περιεχόμενον** ἐννοία τῆς **πολιτείας**.

§ 13. Ἡ σημαντικὴ διαφορὰ μεταξὺ **φυσικοῦ νόμου** καὶ τοῦ **νόμου τοῦ δικαίου**, ποῦ ἐμφανίζεται ὡς νομικὴ διάταξις, συνίσταται εἰς τὸ γεγονός, ὅτι ὁ τρόπος τοῦ συνδέσμου τῶν δύο γεγονότων, ἦτοι τοῦ αἰτιολογοῦντος καὶ τοῦ αἰτιολογούμενου, δὲν εἶναι ἡ **ἀνάγκη τῆς αἰτίας**, ὅπως εἰς τὸν φυσικὸν νόμον, ἀλλὰ τὸ **δέον τοῦ καταλογισμοῦ**. Ὅταν δὲ ὀνομάζῃ κανεῖς αὐτὸν τὸν σύνδεσμον τῶν δύο γεγονότων, τὸν διὰ τοῦ δέοντος ἐπιτευχθέντα, **καταλογισμὸν** (προκειμένου βεβαίως περὶ κανόνος δικαίου), τότε ὁ καταλογισμὸς εἶναι ἡ ἀρχὴ ἐν τῷ συστήματι τοῦ δικαίου ἢ τῆς πολιτείας, ἢ ἀνάλογος, πρὸς τὴν κατ'ἀνάγκην αἰτίαν, τὴν ἰσχύουσαν ἐν τῇ φύσει. Ἐκεῖνο, ποῦ ὡς τὰ τῶρα ὀνομάζεται συνήθως καταλογισμὸς μόνον εἰς τὴν σφαιρὰν τοῦ ποινικοῦ

δικαίου, παρουσιάζεται εἰς τὸ ἕξῃς ὡς μία εἰδικὴ περίπτωσις τῆς γενικῆς ἀρχῆς τοῦ καταλογισμοῦ καὶ εἶναι ἡ ποινὴ ἢ ὁποῖα ἐπιβάλλεται εἰς τὸ ἔγκλημα. Ἀπὸ τὸν καταλογισμὸν αὐτὸν ἐνὸς γεγονότος (τοῦ ἐννόμου ἀποτιλέσματος) εἰς ἓνα ἄλλο γεγονὸς (τῆς προϋποθέσεως τοῦ δικαίου) πρέπει νὰ χωρισθῇ καὶ νὰ διακριθῇ ὁ καταλογισμὸς ἐνὸς γεγονότος εἰς ἓνα πρόσωπον, ἢ ἀναφορὰ ἐνὸς γεγονότος εἰς τὴν ἐνότησα τῆς τάξεως (ὀλοκληρωτικὴ καὶ μερικὴ τάξις) ἐντὸς τῆς ὁποίας τὸ γεγονὸς αὐτὸ τίθεται ὡς δεοντολογικῶς καταλογίσιμον δι' ἐνὸς κανόνος. Ὁ καταλογισμὸς ἐνεργείας τινος εἰς τὴν πολιτείαν εἶναι μία περίπτωσις τοῦ τελευταίου αὐτοῦ καταλογισμοῦ, τὸ δὲ πρόσωπον τῆς πολιτείας εἶναι τὸ περιληπτικώτατον, ἢ καθολικὴ προσωπικότης τοῦ δικαίου, ἐν ᾧ ὅλα τὰ ἄλλα νομικὰ πρόσωπα (ὑποκείμενα δικαίου) ἐμφανίζονται μόνον ὡς προσωποποιήσεις μερικῶν νομικῶν διατάξεων. Ἄν συνοψίσωμεν εἰς μίαν μερικὴν διάταξιν ὅλους τοὺς κανόνας, ποὺ κανονίζουν τὴν συμπεριφορὰν ἐνὸς ἀνθρώπου, ἢ προσωποποιήσεις τῆς μερικῆς αὐτῆς διατάξεως ἀποδίδει τὸ καλούμενον *φυσικὸν* πρόσωπον. Ἄν ὅμως πρόκειται περὶ μερικῆς διατάξεως, καθωρισμένης καθ' ἓνα οἷονδήποτε τρόπον, καὶ ρυθμιζούσης τὴν ἀμοιβαίαν σχέσιν μιᾶς *πολλότητος* ἀνθρώπων τότε ἔχομεν τὸ καλούμενον *νομικὸν* πρόσωπον. Ὑποκείμενον τοῦ δικαίου δὲν εἶναι λοιπὸν ἀνεξάρτητός τις ὑπαρξίς, *ἰσταμένη ἐναντι τῆς τάξεως τοῦ δικαίου*, ἀλλ' ἢ τάξις τοῦ δικαίου, εἴτε ὡς ὅλον, εἴτε ὡς μέρος, κατὰ τὴν προσωποποίησιν αὐτῆς. Ἐπίσης καὶ τὸ καλούμενον *ὑποκειμενικὸν δίκαιον* δὲν εἶναι κάτι διάφορον ἀπὸ τὸ ἀντικειμενικὸν δίκαιον, ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο, ἐμφανιζόμενον ὑπὸ μίαν εἰδικὴν ἔποψιν. Εἰς τὸ δίκαιον κατὰ τὴν ὑποκειμενικὴν ἔννοιαν, πρέπει νὰ συμπεριληφθῇ κυρίως ἡ *νομικὴ ὑποχρέωσις*· εἶναι ὁ κανὼν τοῦ δικαίου ἀναφορικῶς πρὸς ἓνα ὀρισμένον ἄνθρωπον, καὶ μάλιστα ἐφ' ὅσον, ὡς νομικὴ ὑποχρέωσις, ὑφίσταται διὰ τὴν συμπεριφορὰν ἐκείνην, τῆς ὁποίας ἡ ἀντίθεσις ἀποτελεῖ τὴν προϋπόθεσιν τῆς ὑπὸ τοῦ κανόνος τοῦ δικαίου ὀριζομένης ἐξαναγκαστικῆς ἐνεργείας, τῆς ποινῆς καὶ τῆς ἐκτελέσεως. Ἡ νομικὴ ὑποχρέωσις δίδει συνεπῶς τὸ περιεχόμενον εἰς τὴν συμπεριφορὰν ἐκείνην, ποὺ προηγουμένως ὀρίσθη ὡς ἡ συμπεριφορὰ ἢ *ἐπιδιωκομένη* ὑπὸ τῆς πολιτειακῆς τάξεως. Ἄν δώσωμεν εἰς τὴν τάξιν αὐτὴν, τὴν μορφήν ἐνὸς κανόνος — τοῦ ὁποίου τὸ κῦρος ἰσχύει ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν, ὅτι ὁ *ἐξαναγκασμός*,

ὄν ἡ τάξις τοῦ δικαίου ὁρίζει ὑπὸ ὠρισμένας προϋποθέσεις, πρέπει νὰ ἀποφευχθῆ—ἔχομεν τὸν **δευτερογενῆ κανόνα δικαίου**. Ὁ **πρωτογενής**, ὁ τὸν ἐξαναγκασμὸν διατάσων κανόνων, ἐμπεριέχει ὡς προϋπόθεσιν διὰ τὸν ὑπ' αὐτοῦ, ὡς δεοντολογικῶς ἀναγκαῖον, τιθέμενον ἐξαναγκασμὸν, τὴν εἰς τὸν **δευτερογενῆ** κανόνα δικαίου ἀντιτιθεμένην συμπεριφορὰν. Μπορεῖ δὲ κανεὶς πρὸς καλλιτέραν ἐποπτεῖαν νὰ ἐννοήσῃ τὴν γενικὴν νομικὴν διάταξιν, τὴν περιλαμβάνουσαν καὶ τὸν πρωτογενῆ καὶ τὸν δευτερογενῆ κανόνα δικαίου, ὡς ἓνα εἶδος **διπλοῦ κανόνος**· ὑπὸ ὠρισμένας προϋποθέσεις ἓνας ὠρισμένος ἄνθρωπος δέον νὰ συμπεριφέρεται κατὰ ἓνα ὠρισμένον τρόπον· ἂν ὅμως δὲν συμπεριφέρεται ἔτσι, τότε δέον ἓνας ἄλλος ἄνθρωπος, τὸ ὄργανον τῆς πολιτείας, νὰ ἐκτελέσῃ ἐναντίον του, διὰ μιᾶς ὠρισμένης διαδικασίας, μίαν ἐξαναγκαστικὴν ἐνέργειαν (ποινὴν ἢ ἐκτέλεσιν). Ὁ **δευτερογενής** κανὼν δικαίου, πού εὐρίσκεται εἰς τὴν πρώτην γραμμὴν, εἶναι κατ' οὐσίαν περιττός· ἐκφράζει μόνον, πρὸς εὐκολωτέραν κατανόησιν, τὴν σχέσιν ἐκείνην, πού ἐξάγεται ἤδη ἀπὸ τὸν πρωτογενῆ κανόνα δικαίου, καὶ πού ἐπὶ τοῦ προκειμένου χαρακτηρίζεται ὡς νομικὴ ὑποχρέωσις. **Κάθε** νομικὴ διάταξις ὁρίζει συνεπῶς μίαν **νομικὴν ὑποχρέωσιν**. Ὁχι ὅμως καὶ δικαίωμα νομικόν, τὴν ἄλλην δηλαδὴ μορφήν τοῦ δικαίου κατὰ τὴν ὑποκειμενικὴν ἐννοιαν. Περὶ νομικοῦ δικαιώματος τότε μόνον δύναται νὰ γίνῃ λόγος, (ὑπὸ τὴν ὀρολογικὴν σημασίαν τῆς λέξεως), ὅταν εἰς τὰς προϋποθέσεις μὲ τὰς ὁποίας συνδέει ἡ νομικὴ διάταξις τὸ ἐννομον ἀποτέλεσμα συμπεριλαμβάνεται καὶ ἡ ἐκφρασις τῆς κατευθυιομένης εἰς τὸ ἀποτέλεσμα αὐτὸ βουλήσεως ἐνὸς ἀνθρώπου, πού ἔχει συμφέρον διὰ τὸ ἀποτέλεσμα. Καὶ μάλιστα, ἔτσι ὥστε ἡ τάξις δικαίου τίθεται εἰς τὴν διάθεσιν τοῦ ἔχοντος τὸ νομικὸν δικαίωμα πρὸς τὸν σκοπὸν νὰ στραφῇ οὗτος ἐναντίον τοῦ ἔχοντος νομικὴν ὑποχρέωσιν.

§ 14. Ἀρχικῶς ἡ πραγματοποίησις τῆς ἐξαναγκαστικῆς ἐνεργείας, τῆς ποινῆς καὶ τῆς ἐκτελέσεως, μετεβιβάσθη ἀπὸ τὴν τάξιν τοῦ δικαίου εἰς ἐκείνους τῶν ὁποίων τὰ συμφέροντα, πού ἀκριβῶς ἐπροστατεύοντο διὰ τῆς τάξεως τοῦ δικαίου, ἐπροσβάλλοντο. Οὕτω ὁ υἱὸς ὁ ὁποῖος, ἐνεκα τοῦ φόνου τοῦ πατρὸς του, ἐλάμβανεν «ἐκδίκησιν αἵματος» ἀπὸ τὸν δολοφόνον, οὕτω ὁ πιστωτής, ὁ ὁποῖος συνελάμβανε τὸν καθυστεροῦντα τὰ χρέη του ὀφειλέτην διὰ νὰ ἱκανοποιηθῆ μὲ ὠρισμένα ἐνέχυρα. Αὐταὶ εἶναι αἱ πρωτόγονοι μορφαὶ τῆς

ποινήs και τῆs ἐκτελέσεωs· και αὐται ἀκόμη ἐκτελοῦνται «ὑπὸ ὀργάνων». Διότι μόνον ὡs ὄργανον τῆs τάξεωs τοῦ δικαίου, τῆs διὰ τῆs τάξεωs τοῦ δικαίου ρυθμιζομένηs κοινότητοs, και μόνον ἐπειδὴ ἐξουσιοδοτεῖται πρὸs τοῦτο ὑπὸ τῆs τάξεωs τοῦ δικαίου, ἐπιβάλλει και ἐκτελεῖ ὁ υἱὸs ἐπὶ τοῦ δολοφόνου τοῦ πατρόs του τὴν ὑπὸ τῆs τάξεωs τοῦ δικαίου προβλεπομένην ποινήν, και ἐπιβάλλει ὁ πιστωτῆs εἰs τὸν ὀφειλέτην τὸν ὑπὸ τῆs τάξεωs τοῦ δικαίου προβλεπόμενον ἐξαναγκασμόν. Μόνον δι' αὐτὸ δὲν εἶναι αἱ νέαι αὐται ἐξαναγκαστικαὶ ἐνέργειαι νέον ἄδικον. Ἀλλὰ εἰs τὴν πορείαν τῆs περαιτέρω ἐξελίξεωs ἀφαιρεῖται ἡ ἐκτέλεσιs τῶν ἐξαναγκαστικῶν αὐτῶν ἐνεργειῶν ἀπὸ τὰs χεῖραs τῶν παθόντων και καθορίζεται ὡs ἀποκλειστικὴ ἐνέργεια εἰδικῶν ἀνθρώπων, ποὺ τοὺs χαρακτηρίζομεν ὡs πολιτειακὰ ὄργανα ὑπὸ τὴν στενωτέραν ἔννοιαν τῆs λέξεωs. Ἡ ἐξέλιξιs αὐτὴ εἶναι τὸ ἀποτέλεσμα τῆs κοινωνικῆs κατανομῆs τῆs ἐργασίαιs. Ἄν θέλη καιεἰs νὰ μεταχειρισθῆ τὴν λέξιν «πολιτεία» τότε μόνον, ὅταν ἐμφανισθῆ ἡ **τοιαύτη κατανομὴ τῆs ἐργασίαιs τῶν λειτουργούντων ὀργάνων** πρὸs ἐπιβολὴν τῆs ἐξαναγκαστικῆs ἐνεργείαιs, δύναται χωρὶs ἀντίρρησιν νὰ πράξῃ τοῦτο. Μόνον πρέπει νὰ ἔχη πλήρη συνείδησιν τοῦ γεγονότοs, ὅτι μεταξὺ αὐτῶν και τῆs πρωτόγονου τάξεωs δικαίου, μόνον τεχνικὴ βαθμολογικὴ διαφορὰ και ὄχι οὐσιώδηs τοιαύτη ὑφίσταται.

Εἰs τὴν οὐσίαν τῆs ἐν προκειμένῳ ἀναφερθείσης ἐξελίξεωs, ἐνυπάρχει τὸ γεγονόs, ὅτι ἡ ἐνέργεια τῶν ὀργάνων, τῶν λειτουργούντων μὲ τὴν κατανομὴν τῆs ἐργασίαιs, χαρακτηρίζεται ὡs **ὑποχρέωσιs** ὡs και τὸ ὅτι ἡ ριζικὴ ἀντίθεσιs πρὸs τὴν καθ' ὑποχρέωσιν ἀναγκαίαν συμπεριφορὰν συνδέεται μὲ τὸ ἀποτέλεσμα, τὴν πειθαρχικὴν ποινήν, ποὺ διὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ πολιτειακοῦ ὀργάνου εἰs τὴν στενήν αὐτοῦ σημασίαν ἔχει ἐντελῶs εἰδικὸν χαρακτήρα. Ὡs περιεχόμενον αὐτῆs τῆs ὑποχρέωσεωs τῶν ὀργάνων, τοῦτέστι ὡs λειτουργία αὐτῶν τῶν πολιτειακῶν ὀργάνων, ὑπὸ τὴν στενήν ἔννοιαν, εἶναι δυνατόν νὰ χαρακτηρισθῆ και κάτι ἄλλο, ἐκτὸs ἀπὸ τὴν ποινήν και τὴν ἐκτέλεσιν (π.χ. ἡ διαδικασίαιs τῆs προπαρασκευῆs τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν). Τὰ πολιτειακὰ αὐτὰ ὄργανα, ποὺ πληρῶνονται ἀπὸ ἓνα κεντρικὸν ταμεῖον και ποὺ ὑποκύπτουν ὑπὸ ἓνα πειθαρχικὸν δίκαιον, πορεῖ νὰ καταστοῦν ὑπόχρεα και διὰ τὸ ἔργον τῆs κοινωνικῆs προνοίαιs, ποτεῖστι δι' ὅλα ἐκεῖνα τὰ ἔργα ποὺ, ὑπὸ τὴν εὐρείαν ἔννοιαν, τὰ

χαρακτηρίζει κανείς ως «διοίκησιν». Ἐννοήσωμεν τὴν «πολιτείαν» ὡς τὸν μηχανισμόν αὐτὸν τῶν πολιτειακῶν ὀργάνων, τῶν πολιτειακῶν ὑπαλλήλων, τότε δύναται ἔκτος τῆς ἀπονομῆς τῆς δικαιοσύνης (ποὺ συνίσταται εἰς τὴν λειτουργίαν τῆς ποινῆς καὶ τῆς ἐκτελέσεως καθὼς καὶ τὴν προπαρασκευαστικὴν διαδικασίαν των) νὰ ἀναπτύξῃ ἡ πολιτεία καὶ τὸ ἔργον τῆς διοικήσεως. Κατ'αὐτὴν τὴν μέθοδον λοιπὸν προκύπτει, κατὰ διαστολὴν πρὸς τὴν *τυπικὴν* (formal) γενικὴν ἔννοιαν περὶ πολιτείας, ποὺ περιλαμβάνει τὴν τάξιν τοῦ ὄλου δικαίου, ἢ τὸ σύνολον τῶν γεγονότων τοῦ δικαίου, καὶ μία στενωτέρα *κατὰ περιεχόμενον καθωρισμένη* ἔννοια τῆς πολιτείας, ποὺ περιλαμβάνει μόνον ὠρισμένους κανόνας δικαίου ἢ ὠρισμένας πράξεις δικαίου. Ἐπίσης, ἔκτος τῆς τυπικῆς ἔννοιᾶς τοῦ πολιτειακοῦ ὀργάνου, ποὺ ἐφαρμόζεται ἐφ' ὄλων τῶν πράξεων δικαίου, ἐμφανίζεται καὶ μία στενωτέρα, *περιεχομενικὴ* μόνον ἔννοια τοῦ πολιτειακοῦ ὀργάνου, ποὺ περιλαμβάνει μόνον τὰς πράξεις δικαίου, τὰς ἐκτελουμένας μόνον ἀπὸ ἀνθρώπους, ἔχοντας εἰδικὸν χαρακτήρα, εἰδικὰς ιδιότητες. Ἐν τούτοις ἡ *τυπικὴ* ἔννοια τῆς πολιτείας ἢ τοῦ πολιτειακοῦ ὀργάνου πρέπει, καθὼς αὕτη προέκυψε ἀπὸ τὴν ἀνωτέρω ἀνάπτυξιν, νὰ θεωρεῖται καὶ νὰ ἰσχύῃ ὡς ἡ πρωτογενῆς, ὡς ἡ θεμελιώδης ἔννοια.

§ 15. Ὁ ἐν προκειμένῳ ἀναπτυχθεὶς ἰσχυρισμὸς, ὅτι πολιτεία καὶ δίκαιον συμπίπτουν, ἐπειδὴ ἡ πολιτεία ὡς τάξις εἶναι ἡ αὐτὴ μὲ τὴν τάξιν τοῦ δικαίου, εἴτε μὲ τὴν συνολικὴν, εἴτε μὲ τὴν μερικὴν τάξιν δικαίου, ἢ δὲ πολιτεία ὡς ὑποκείμενον, ὡς ὑποκείμενον δικαίου, ὡς πρόσωπον εἶναι μόνον ἢ *προσωποποίησης τῆς τάξεως τοῦ δικαίου*, εἴτε τῆς συνολικῆς εἴτε τῆς μερικῆς τάξεως δικαίου, ὁ ἰσχυρισμὸς λέγω αὐτὸς ἀντιφάσκει πρὸς τὴν συνήθη ἀντίληψιν καθ' ἣν πολιτεία καὶ δίκαιον πρέπει νὰ ἐννοηθοῦν ὡς δύο διάφοροι, ἂν καὶ ὅπως δῆποτε σχετιζόμενα πρὸς ἀλλήλας ὄντοτητες. Φαντάζονται τὴν πολιτείαν ὡς «φορέα», ὡς «δημιουργόν», ὡς «ὑπερασπιστὴν» τοῦ δικαίου, ἐννοοῦν μάλιστα τὴν πολιτείαν, εἰ δυνατόν, ὡς προηγουμένην χρονικῶς τοῦ δικαίου καὶ βραδύτερον, ἐν τῇ πορείᾳ τῆς ἱστορικῆς ζωῆς, κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ὡς αὐτοδεσμευομένην, ἀπὸ τὸ ἴδιον δίκαιον, ὡς ὑποτάσσουσαν οὕτως εἰπεῖν ἑαυτὴν εἰς τὰς ἀξιώσεις τοῦ δικαίου. Ἡ ὀρθὴ θεωρητικῶς θεμελίωσις τῆς σχέσεως αὐτῆς δικαίου καὶ πολιτείας θεωρεῖται ὡς τὸ δυσκολώτατον πρόβλημα τῆς θεωρίας τῆς πολιτείας καὶ τοῦ δικαίου, εἰς τὸ ὁποῖον μέχρι σή-

μερον δὲν κατωρθώθη νὰ δοθοῦν παρὰ ἀντιφατικαὶ λύσεις. Εἶναι δὲ τοῦτο αὐτονόητον· διότι ὁ *δυϊσμός μεταξὺ πολιτείας καὶ δικαίου* εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ πολλὰ ἐκεῖνα παραδείγματα τοῦ *ἀναδιπλασιαμοῦ τοῦ ἀντικειμένου τῆς γνώσεως*, ἀπὸ τὰ ὅποια εἶναι γεμάτη ἡ ἱστορία τοῦ ἀνθρωπίνου πνεύματος. Ἐκεῖνο, ποὺ ἀποτελεῖ μόνον μέσον τῆς γνώσεως, πρὸς κατάληψιν τοῦ ἀντικειμένου αὐτῆς, ποὺ ἀποτελεῖ βοηθητικὴν μόνον παράστασιν, διὰ νὰ ἐκφράσωμεν τὴν ἐνότητα, ποὺ διεπεί τὴν πολλότητα καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν σχέσεων, δηλαδή ἡ *προσωποποίησης*, μεταβάλλεται δογματικῶς εἰς αὐθυπόστατον *ἀντικείμενον*, καὶ ἔτσι *ἀναδιπλασιάζεται* τὸ ἀρχικόν ἀντικείμενον τῆς γνώσεως, καὶ δημιουργεῖται τὸ *φαινομενικὸν* πρόβλημα τῆς σχέσεως *δύο* ἀντικειμένων, ἐνῶ κατὰ βάθος ὑπάρχει μόνον *ἓνα* ἀντικείμενον. Φαινομενικὰ προβλήματα δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ λυθοῦν ἱκανοποιητικῶς, ἀλλὰ μόνον νὰ διαλυθοῦν ὡς τοιαῦτα. Τὸ μεγαλοπρεπέστερον παράδειγμα ὡς πρὸς αὐτὸ μᾶς τὸ παρουσιάζει ἡ ἱστορία τοῦ πνεύματος εἰς τὸ πρόβλημα τῆς σχέσεως μεταξὺ θεοῦ καὶ κόσμου (φύσεως). Ἐκόστισε δὲ ἀπείρους κόπους εἰς τὸν ἄνθρωπον, ὡς ποὺ νὰ καταλάβῃ ὅτι ὁ θεὸς εἶναι μόνον προσωποποίησης τῆς φύσεως· ποὺ πρέπει νὰ ἐννοεῖται ὡς σύστημα νόμων. Τὸ πρόβλημα αὐτὸ τῆς σχέσεως μεταξὺ θεοῦ καὶ κόσμου εἶναι καθ' ὅλα τὰ οὐσιώδη σημεῖα ὅμοιον πρὸς τὸ πρόβλημα τῆς σχέσεως τῆς πολιτείας καὶ τοῦ δικαίου.

§ 16. Ἄν ἐννοηθῇ ἡ πολιτεία ὡς *τάξις δικαίου* τότε πρέπει ὅλα τὰ προβλήματα τῆς γενικῆς πολιτειολογίας νὰ ἀναπτυχθοῦν καὶ νὰ λυθοῦν ἀπὸ τὴν ἄποψιν αὐτήν. Ὅχι μόνον εἶναι τοῦτο δυνατόν, ἀλλὰ καὶ μόνον ὑπὸ τὴν προϋπόθεσιν αὐτὴν καταφαίνεται ἡ *στενωτάτη σχέση τῶν προβλημάτων* περὶ τῶν ὁποίων πρόκειται, καὶ ἀκολουθεῖ ἡ λύσις αὐτῶν ὡς ἐνιαῖον καὶ αὐτοτελὲς σύστημα. Οὕτω πῶς ἐπικυρώνεται καὶ ἡ ὀρθότης τῆς προϋποθέσεως αὐτῆς, δηλαδή τῆς ἀντιλήψεως, ὅτι ἡ πολιτεία εἶναι ἡ *τάξις τοῦ δικαίου*. Καὶ τῷ ὄντι· ὅλα τὰ προβλήματα τῆς γενικῆς πολιτειολογίας εἶναι προβλήματα τοῦ κύρους καὶ τῆς γενέσεως τῆς τάξεως τοῦ δικαίου, συνεπῶς προβλήματα δικαίου. Ἐκεῖνο, ποὺ ὀνομάζουσι «στοιχεῖα» τῆς πολιτείας, πολιτειακὴν ἐξουσίαν, ἔκτασιν τῆς πολιτείας, καὶ λαὸν τῆς πολιτείας, δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ τὸ *κῦρος τῆς πολιτειακῆς τάξεως*, ὡς τοιαύτης, ὡς καὶ ἡ *τοπικὴ καὶ προσωπικὴ ἔκτασις τοῦ κύρους τῆς τάξεως αὐτῆς*. Μία εἰδικὴ περίπτωσις τοῦ

προβλήματος περὶ τῆς τοπικῆς ἐκτάσεως τοῦ κύρους τῶν κανόνων ποὺ ἀποτελοῦν τὴν πολιτειακὴν τάξιν εἶναι ἡ λύσις τῶν δικαιολογικῶν ἐκείνων μορφῶν, ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τὴν *διαίρεσιν τῆς πολιτείας εἰς περιφερείας*, ἀπὸ τὰ προβλήματα τῆς *συγκεντρώσεως καὶ τῆς ἀποκεντρώσεως*. Ὑπὸ τὴν ἀποψιν δὲ αὐτὴν ἐννοοῦνται ἡ διοικητικὴ ἀποκέντρωσις, τὰ αὐτοδιοικούμενα σώματα, αἱ χῶραι (Länder), τὰ ἀποσπάσματα τῆς πολιτείας κτλ. ἀλλὰ κυρίως ὅλα αἱ *ἐνώσεις πολιτειῶν*. Ἡ θεωρία τῶν *τριῶν ἐξουσιῶν* ἢ λειτουργιῶν τῆς πολιτείας παρουσιάζει ὡς ἀντικείμενόν της τοὺς διαφόρους *βαθμοὺς τῆς γενέσεως τῆς τάξεως τοῦ δικαίου*· τὰ πολιτειακὰ ὄργανα εἶναι δυνατόν νὰ ἐννοηθοῦν, μόνον ὡς *πράξεις πρὸς γένεσιν τοῦ δικαίου*, αἱ δὲ *πολιτειακαὶ μορφαὶ* δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ *μέθοδος τῆς γενέσεως τῆς τάξεως τοῦ δικαίου*, ποὺ εἰκονικῶς τὴν ὀνομάζουν «*βούλησιν τῆς πολιτείας*».

Ὅλα αὐτὰ τὰ προβλήματα τῆς γενικῆς πολιτειολογίας εἶναι ἢ προβλήματα τῆς οὐσίας ἢ τοι τῆς *μορφῆς* ἢ προβλήματα τοῦ *περιεχομένου* τῆς πολιτειακῆς τάξεως. Ἐπὶ τοῦ προκειμένου δὲ ἀναζητεῖται μόνον τὸ *δυνατὸν* περιεχόμενον· ἀποτέλεσμα δὲ τῆς ζητήσεως αὐτῆς εἶναι ὁ σχηματισμὸς *τύπων*. Τὸ ζήτημα ὅμως περὶ τοῦ *ὀρθοῦ* περιεχομένου τῆς πολιτειακῆς τάξεως δὲν πρέπει νὰ τίθεται ὑπὸ τῆς γενικῆς πολιτειολογίας· αὐτὸ εἶναι τὸ θέμα τῆς *πολιτικῆς* τῆς πολιτικῆς ὡς θεωρητικοῦ κλάδου τῆς πολιτικῆς θεωρίας, ἂν ἐπιτρέπεται νὰ χαρακτηρίσῃ κανεὶς ἔτσι τὴν ἐπιστήμην αὐτὴν πρὸς διάκρισιν αὐτῆς ἀπὸ τὴν γενικὴν πολιτειολογίαν. Ἡ γενικὴ πολιτειολογία πρέπει νὰ ἀποκλείσῃ αὐστηρότατα τὴν εἰσβολὴν τῆς εἰδικῆς πολιτικῆς ἀπόψεως εἰς τὴν σφαῖραν της καὶ μάλιστα διὰ τὴν διατήρησιν τῆς *καθαρότητος τῆς μεθόδου της*.

II. Τὸ κύρος τῆς πολιτειακῆς τάξεως (Στατικὴ)

A. Τὸ κύρος.

(Ἡ καλουμένη *ἐξουσία τῆς πολιτείας*, ἢ *κυριαρχία πολιτείας* καὶ *διεθνὲς δίκαιον*.)

§ 17. Κατὰ τὴν συνήθη ἀντίληψιν ἡ πολιτεία εἶναι *πολλότης ἀνθρώπων*, ἰσταμένων ὑπὸ ὀργανωμένην, τοῦτέστι *τακτοποιη-*

μένην, καὶ δὴ κατὰ *δίκαιον τρόπον*, ἐξουσίαν καὶ κατοικούντων ἐπιφάνειάν τινα τῆς γῆς ἀκριβῶς καθωρισμένην. Κατὰ τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν συνενώνονται τρία ἰσότιμα «στοιχεῖα», ὁ λαὸς τῆς πολιτείας, ἡ *ἐκτασις* τῆς πολιτείας καὶ ἡ *ἐξουσία* τῆς πολιτείας καὶ ἀποτελοῦν συμπύλημα ἐμφανιζόμενον ὡς ὅλον καὶ τὸ ὁποῖον θὰ ἔπρεπε νὰ εἶναι κάτι παρόμοιον πρὸς ἓνα σῶμα ποῦ πληρεῖ τὸν χῶρον. Ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε κατανοηθέντων προκύπτει, ὅτι ἡ λαϊκὴ, ἡ κοινὴ ἀντίληψις περὶ πολιτείας στρέφεται κυρίως εἰς τὸ αἰσθητῶς ἀντιληπτὸν καὶ ἀπὸ τὸν γεγονὸς τῶν ἐνεργούντων ἀνθρώπων καὶ εἰς αὐτὸ ἀποδίδει οὐσιώδη σημασίαν διὰ τὴν ἔννοιαν τῆς πολιτείας. Ἡ πολιτεία ὅμως δὲν εἶναι ἓνας ἄνθρωπος ἢ πολλοὶ ἄνθρωποι ὑποτασσόμενοι εἰς μίαν ἐξουσίαν, εἶναι μία τάξις, εἰς τὴν «ἐξουσίαν» τῆς ὁποίας ὑποτάσσονται οἱ ἄνθρωποι. Ἡ δὲ ἐξουσία αὐτὴ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ τὸ *κῦρος* αὐτῆς τῆς τάξεως, ἡ ὁποία εἶναι τάξις δικαίου. Ἄν δὲ ἐρωτήσῃ κανεὶς πῶς κυρίως ἐκφράζεται ἡ «ἐξουσία» τῆς πολιτείας, εἶναι φανερόν ὅτι κατ' οὐσίαν ἐκφράζεται αὕτη ὡς ἐξῆς· ἡ «ἐξουσία» ὑποτάσσει τοὺς ἀνθρώπους εἰς τὴν πολιτείαν, αὐτὴ εἶναι ἐκείνη, δυνάμει τῆς ὁποίας ἡ πολιτεία «δεσπόζει» τῶν ἀνθρώπων, δυνάμει τῆς ὁποίας οἱ ἄνθρωποι ὑποτάσσονται εἰς τὴν πολιτείαν, γίνονται «ὑφιστάμενοι» τῆς πολιτείας. Ὅλαι δὲ αἱ περιγραφαὶ αὐταὶ τῆς χαρακτηριστικῆς σχέσεως εἰς τὴν ὁποίαν διατελοῦν οἱ ἀποτελοῦντες τὴν πολιτείαν πρὸς αὐτὴν ταύτην τὴν πολιτείαν, εἶναι μόνον εἰκονικαὶ ἐκφράσεις τῆς σχέσεως αὐτῶν πρὸς μίαν ὑποχρεωτικὴν τάξιν. Ὄταν λέγωμεν, ὅτι ἓνας ἄνθρωπος εἶναι ὑποτεταγμένος εἰς τὴν ἐξουσίαν τῆς πολιτείας, αὐτὸ σημαίνει, ὅτι ἡ συμπεριφορὰ ἑνὸς ἀνθρώπου ἀποτελεῖ τὸ περιεχόμενον ἑνὸς ἐξαναγκαστικοῦ κανόνος, ὁ ὁποῖος, ἐν συνδυασμῶ πρὸς ἄλλους ἐξαναγκαστικοὺς κανόνας ρυθμίζοντας τὴν συμπεριφορὰν ἄλλων ἀνθρώπων, ἀποτελεῖ σύστημα, *ἐνιαίαν* τάξιν. Εἶναι δὲ ἐντελῶς ματαία ἡ προσπάθεια νὰ ἐννοήσῃ τις τὴν ἐξουσίαν τῆς πολιτείας ὡς συνισταμένην ἀποκλειστικῶς ἀπὸ πραγματικὰ γεγονότα. Κατὰ τὴν ἔννοιαν αὐτὴν ἡ «ἐξουσία», ἡ «βία» θὰ ἐσήμαινε μόνον τὴν σχέσιν αἰτίας καὶ ἀποτελέσματος, εἰδικῶς δὲ, ἐφ' ὅσον πρόκειται περὶ ἀνθρωπίνης σχέσεως, τὴν σχέσιν τῶν ψυχικῶν αἰτιῶν πρὸς τὰ ἀποτελέσματά των, θὰ ἦτο δηλαδή ἡ καλουμένη *αιτιολογία*. Εἰς τὴν ἀντίληψιν αὐτὴν, τὴν στηριζομένην εἰς τὴν γυμνὴν πραγματικότητα τοῦ φυσικοῦ

γίγνεσθαι καὶ τὴν μόνον ἄτομα καὶ τὰς ψυχικὰς καὶ σωματικὰς αὐτῶν σχέσεις γνωρίζουσιν, εἶναι ἐντελῶς ἀπρόσιτον τὸ εἰδικὸν νόημα ποῦ ἐγκλείει ὁ ὄρος «ἐξουσία τῆς πολιτείας». Τὸ γεγονός, ὅτι ἓνας ἄνθρωπος προκαλεῖ αἰτιολογικῶς τὴν συμπεριφορὰν ἑνὸς ἄλλου ἀνθρώπου, δὲν εἶναι κατ' οὐσίαν διάφορον ἀπὸ οἰονδήποτε γεγονός αἰτιολογικὸν ἐν τῇ φύσει. Θὰ ἠδύνατο δὲ κανεῖς, ἀναφερόμενος εἰς τὰ κατὰ τὸ Ἰ μέρος ἤδη δεδομένα παραδείγματα, νὰ εἴπῃ, ὅτι, ἡ θερμότης ἢ ὁποῖα «δεσπόζει» τῶν σωμάτων, τὰ ὁποῖα διαστέλλονται διὰ τῆς ἐπιδράσεώς της, εἶναι ὑποτεταγμένη, εἰς τὸν ἄνθρωπον ὅτι τὸ δένδρον εἶναι «ὑποτεταγμένον» εἰς τὸν ὑλοτομοῦντα αὐτὸ, ἂν ἡ ἐξουσία τῆς πολιτείας δὲν ἦταν τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ ἐνέργεια ἑνὸς ὄντος, τὸ ὁποῖον ἄλλως τε ἀπὸ τὴν ἀποψιν τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν θὰ ἦτο ἀγνώριστον. Ἀνεξαρτήτως δὲ τοῦ γεγονότος, ὅτι αἱ σχέσεις, αἱ ὁποῖαι θὰ ἔπρεπε νὰ ἐννοηθοῦν ὡς «πολιτεία» δὲν ἦτο δυνατόν νὰ διακριθοῦν ἀπὸ τὰς λοιπὰς αἰτιολογικὰς σχέσεις, θὰ ἔπρεπε νὰ θεωρηθοῦν ὡς σχέσεις «ὠμῆς» ἐξουσίας. Ὁ τοιοῦτος τρόπος τοῦ θεωρεῖν τὰ πράγματα θὰ εἶχε, τὸ πολὺ, ὡς ἀποτέλεσμα ἐκεῖνο, ποῦ ὀνομάζουσι συνήθως, μὲ ἓνα ὄρον εἰλημμένον ἀπὸ τὴν δεοντολογία, τὸ δίκαιον τοῦ ἰσχυροτέρου, δηλαδὴ τὴν διαπίστωσιν, ὅτι οἱ ἰσχυρότεροι καθορίζουσι τὸν τρόπον, καθ' ὃν δέον νὰ συμπεριφέρονται οἱ ἀσθενέστεροι, πράγμα τὸ ὁποῖον ἅμα ἀποφύγη καιεῖς κάθε ἀνάμιξιν μὲ τὸ δεοντολογικὸν στοιχεῖον, καταλήγει εἰς τὴν κοινοτυπίαν, ὅτι αἱ αἰτίαι ἔχουσι ἀποτελέσματα. Ἡ παράστασις τῆς ἐξουσίας ἢ τῆς κυριαρχίας τῆς πολιτείας, τῆς ὑποταγῆς ἀνθρώπων εἰς τὸ κράτος τῆς πολιτείας, ἐνέχει τὸ νόημα, ὅτι ἡ «πολιτεία», ἢ ὀρθώτερον ὁ τὴν πολιτείαν ἀντιπροσωπεύων ἄνθρωπος, ὄχι μόνον διατάσσει, τοῦτέστι ἐκτιράζει μίαν βούλησιν, ἣτις δέον νὰ ῥυθμίσῃ τὴν συμπεριφορὰν ἑνὸς ἄλλου ἀνθρώπου, ἀλλ' ὅτι ἔχει δικαίωμα νὰ διατάσῃ, εἶναι ἐξουσιοδοτημένος νὰ διατάσῃ, ἐνέχει τὸ νόημα ὅτι ὁ, ἄνθρωπος, ποῦ διατάσσει, εἶναι ἐξουσία, ὁ δὲ ἄλλος ἄνθρωπος ὄχι μόνον συμπεριφέρεται σύμφωνα μὲ τὴν διαταγὴν, προκληθεῖσαν δι' ἓνα οἰονδήποτε λόγον, ἀλλ' ὅτι δέον νὰ συμπεριφέρεται οὕτως, εἶναι ὑποχρεωμένος νὰ περιφέρεται οὕτω. Συνεπῶς ἡ «διαταγὴ» τοῦ πρώτου εἶναι δι' αὐτὸν δεοντολογικὸς κανὼν. Ὅλα δὲ αὐτὰ γίνονται δυνάμει μιᾶς τάξεως, ἢ ὁποῖα ῥυθμίζει τὴν σχέσιν ἀμφοτέρων καὶ δυνάμει τῆς ὁποίας «ἀναφέρεται» ἡ συμπεριφορὰ τοῦ ἑνὸς ἢ τοῦ ἄλλου εἰς τὴν πολιτείαν

ὡς εἰς τὴν ἐνότητα τῆς τάξεως. Ἐνευ τοῦ νοήματος αὐτοῦ τῆς δεοντολογικῆς τάξεως δὲν ὑπάρχει «πολιτεία» εἰς τὸ ὄνομα τῆς ὁποίας νὰ ἀποδοθοῦν ὠρισμένοι πράξεις καὶ εἰς τὸ ὅποιον νὰ εἶναι κανεὶς ὑποτεταγμένος κατ' ἓνα ὠρισμένον τρόπον. Ὅτι καὶ μέχρι ποίου βαθμοῦ εἶναι δυνατὸν ἡ τάξις αὕτη νὰ εἶναι καὶ *πραγματικῆ*, νὰ εἶναι ἐνεργὸς, ὠρίσθη ἤδη. Ἐν ὅμως ἤθελε κανεὶς νὰ χαρακτηρίσῃ ὡς ἐξουσίαν τῆς πολιτείας μόνον τὴν πραγματικὴν ἐνέργειαν τῆς πολιτειακῆς τάξεως, τὴν δὲ ἰσχύουσαν τάξιν ὡς δίκαιον—κατ' αὐτὸν δὲ τὸν τρόπον ἀντιτίθενται πολλάκις, ἡ πολιτεία καὶ τὸ δίκαιον—τοῦτο θὰ ἦτο δυνατὸν μόνον ὑπὸ μίαν προϋπόθεσιν δηλαδή ὑπὸ τὸν ὅρον, ὅτι θὰ εἶχε τις πλήρη συνείδησιν τοῦ γεγονότος, ὅτι τὸ εἰδικὸν νόημα ὅλων αὐτῶν τῶν «ἐνεργειῶν» τῆς «πολιτειακῆς» ἐξουσίας θὰ ἀπέρρεε μόνον ἀπὸ τὸ κῦρος τῆς τάξεως ἐκείνης, πὺρ προσκαθοῦν ὁρολογικῶς νὰ τὴν ἀποκλείσουν ἀπὸ τὴν σφαιρὰν τῆς πολιτείας. Τοῦτο ὅμως ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι προβληματικόν, ἐπειδὴ τὴν πραγματικὴν ἐνέργειαν τῆς τάξεως τοῦ δικαίου θὰ ἠδύνατό τις νὰ χαρακτηρίσῃ ὡς δύναμιν τοῦ *δικαίου* ἢ ὡς ἐξουσίαν τοῦ δικαίου.

§ 18. Ἡ νεωτέρα πολιτειολογία θεωρεῖ τὴν *κυριαρχίαν* ὡς μίαν χαρακτηριστικὴν ιδιότητα τῆς πολιτειακῆς ἐξουσίας, ἐνῶ ἄλλοτε ὠμίλει τις περὶ τῆς κυριαρχίας τοῦ *ἡγεμόνος* ἢ τοῦ *λαοῦ*. Ἡ κυριαρχία ὡς ιδιότης τῆς πολιτείας ἢ τῆς πολιτειακῆς ἐξουσίας, μὲ τὴν ὁποίαν συνταυτίζει κανεὶς εὐχαρίστως τὴν πολιτείαν, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ εἶναι κάποια ποιότης ἐνὸς φυσικῶς ὑπάρχοντος ὄντος, ὑποβαλλομένου εἰς τὴν ἔρευναν τὴν καθορίζουσαν πραγματικὰ γεγονότα, ἀλλὰ μόνον μία ιδιότης τῆς ὡς ἰσχυρᾶς προϋποτεθείσης τάξεως τοῦ δικαίου. Ἡ ιδιότης δὲ αὕτη δηλοῖ ὅτι ἡ κυριαρχία εἶναι ἡ *ὑψίστη* τάξις, μὴ ἀπορρέουσα, ὡς πρὸς τὴν ἰσχύν της, ἀπὸ οὐδεμίαν ἄλλην ὑπεράνω αὐτῆς κειμένην. Σύμφωνα πρὸς τὸν ὄρισμόν αὐτὸν ἡ κυριαρχία λείπει ἀπὸ τὴν κοινότητα ἐκείνην, τῆς ὁποίας ἡ τάξις ὑποτάσσεται εἰς μίαν ἀνωτέραν, εἰς τρόπον ὥστε ἡ πρώτη νὰ προσλαμβάνῃ τὸ κῦρος της ἀπὸ τὴν δευτέραν. Τὸ πρόβλημα τῆς κυριαρχίας εἶναι ἄρα κατ' οὐσίαν συνδεδεμένον μὲ τὸ πρόβλημα τῆς δυνατῆς σχέσεως δύο δεοντολογικῶν τάξεων. Τοῦτο δὲ εἶναι ἓνα καθαρῶς λογικὸν δεοντολογικὸν πρόβλημα. Μία πολλότης ἀπὸ κανόνας δεοντολογικοῦς ἀποτελεῖ μίαν τάξιν, τοῦτέστι ἓνα σχετικῶς ἀνεξάρτητον

σύστημα, ἂν τὸ κύριον αὐτῆς ἀναφέρεται εἰς ἓνα καὶ μόνον κανόνα, ὁ ὁποῖος δέον νὰ χαρακτηρισθῆ ὡς ὁ **θεμελιώδης κανὼν**. Ἐπειδὴ δὲ χαρακτηριστικὸν τοῦ δικαίου εἶναι νὰ ρυθμίζῃ τὴν ἰδίαν αὐτοῦ γένεσιν, δι' αὐτὸ ἢ σχέσις, ἢ διέπουσα τὴν πολιτειακὴν τάξιν, εἶναι **σχέσις γενέσεως, δημιουργίας**. Ὅταν ζητήσῃ κανεὶς τὸν λόγον τοῦ κύριου ἐνὸς κανόνος τοῦ δικαίου, θὰ εὔρη αὐτὸν εἰς ἓνα ἄλλον κανόνα, ποῦ ρυθμίζει τὴν γένεσιν τοῦ κανόνος περὶ τοῦ ὁποίου πρόκειται. Ὁ κανὼν αὐτὸς ἰσχύει, ἐπειδὴ καὶ ἐφ' ὅσον ἐτέθη, ἐδημιουργήθη σύμφωνα μὲ τὸν ἄλλον, τὸν ἀνώτερον κανόνα. Ἄρα ὁ αἰδικὸς καιὼν τῆς δικαστικῆς ἀποφάσεως ἔχει ὡς θεμελιωτικὸν αἷτιον τοῦ κύριου τοῦ τὸν πολιτειακὸν **νόμον**, καὶ ὁ πολιτειακὸς νόμος τὸ **σύνταγμα**.

Δύο δεοντολογικαὶ τάξεις, ὡς δύο συστήματα κανόνων, δύνανται νὰ διατελοῦν εἴτε εἰς σχέσιν καθ' ἑαυτὴν τὸ ἓνα τίθεται ὑπεράνω τὸ δὲ ἄλλο ὑποκάτω, εἴτε εἰς τὴν σχέσιν καθ' ἑαυτὴν τὸ ἓνα τίθεται πλησίον τοῦ ἄλλου, δηλαδὴ παρατάσσεται πρὸς τὸ ἄλλο. Ἡ μία τάξις τίθεται ὑπεράνω τῆς ἄλλης, ἂν τὸ θεμελιωτικὸν αἷτιον τοῦ κύριου τῆς ἔγκειται εἰς ἓνα κανόνα, ὁ ὁποῖος ἀνήκει καὶ εἰς τὴν ἄλλην ἢ μὲ ἄλλα λόγια, ἂν ὁ θεμελιώδης κανὼν τῆς μιᾶς τάξεως ἀποτελεῖ στοιχεῖον τῆς ἄλλης τάξεως. Οὕτω πως ἡ κατωτέρα τάξις, στηριζομένη εἰς τὸν θεμελιώδη κανόνα, μεταβάλλεται εἰς συστατικὸν, γίνεται **μερικὴ τάξις** τῆς ἀνωτέρας τάξεως, ἢ ὁποία περιλαμβάνει καὶ ἄλλας μερικὰς τάξεις. Ἡ ἀνωτέρα τάξις εἶναι συνάμα καὶ ἡ περιληπτικωτέρα τάξις. Μία τάξις εἶναι συνεπῶς ἢ ὑψίστη, ἢ κυρίαρχος, ἥτοι δὲν ὑπόκειται εἰς ἄλλην τάξιν, ἂν ὁ θεμελιώδης αὐτῆς κανὼν δὲν ἀνήκει εἰς καμμίαν ἄλλην τάξιν, εἰς κανένα ἄλλο σύστημα τεθειμένων κανόνων. Αὐτὸ ὅμως σημαίνει, ὅτι ὁ θεμελιώδης αὐτῆς κανὼν δὲν ἔχει μέ ἄλλους κανόνας κοινὸν τὸ θεμελιωτικὸν αἷτιον τοῦ κύριου του, διότι αὐτὸς δὲν τίθεται, δὲν δημιουργεῖται σύμφωνα μὲ τὰς ἀπαιτήσεις ἐνὸς κανόνος. Ὁ θεμελιώδης νόμος μιᾶς **κυρίαρχου** ἢ ὑψίστης τάξεως δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἓνας θετικῶς **τεθειμένος**, ἀλλὰ ἓνας μόνον ὑποθετικῶς ἐννοούμενος κανὼν. Ὅτι ἡ πολιτεία εἶναι κυρίαρχος δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο, ἀπὸ τὴν ἀποψιν **τῆς θεωρίας τῶν κανόνων**, παρὰ ὅτι τὸ σύστημα τῶν κανόνων, τὸ ὁποῖον χαρακτηρίζει κανεὶς ὡς πολιτειακὴν τάξιν, ἔχει τὸ θεμελιωτικὸν αἷτιον τοῦ κύριου του

καὶ συνεπῶς τῆς ἐνότητός του εἰς ἓνα **κανόνα**, ὁ ὁποῖος ὡς **ἔσχατος** δὲν προϋποθέτει κανένα ἄλλον θεμελιώδη κανόνα. Ἐάν θέλη νὰ ἐρωτήσῃ κανεὶς, κατὰ τὸν προηγουμένως ἀναφεροθέντα τρόπον, περὶ τοῦ θεμελιωτικοῦ αἰτίου τοῦ κύρους ἐνός, εἰδικοῦ κανόνος (ἢ μιᾶς συγκεκριμένης πολιτειακῆς ἐνεργείας), π.χ. μιᾶς ὠρισμένης δικαστικῆς ἀποφάσεως, τότε καταλήγει κανεὶς εἰς ἓνα ὠρισμένον **νόμον**. Ἐάν ἐρωτήσῃ κανεὶς, διατι ὁ κανὼν αὐτὸς ἰσχύει, διατι εἶναι δεσμευτικὸς κανὼν ἢ, πρᾶγμα πού εἶναι τὸ ἴδιον, διατι εἶναι ἐνέργεια μιᾶς ὠρισμένης πολιτείας, διατι ἀνήκει εἰς τὸ σύστημα μιᾶς ὠρισμένης πολιτειακῆς τάξεως, τότε καταλήγει κανεὶς εἰς ἓνα ὠρισμένον **συνταγματικὸν νόμον**, τούτέστι εἰς ἓνα νόμον ὁ ὁποῖος ἀπεφασίσθη εἰς ἓνα ὠρισμένον χρόνον ὑπὸ ἐνός ὠρισμένου ὀργάνου π.χ. ἐνός ὠρισμένου κοινοβουλίου. Ἐάν ἐρωτήσῃ ὅμως κανεὶς περαιτέρω διὰ τὸ κύρος τοῦ **συντάγματος** τούτου, τότε καταλήγει ἴσως κανεὶς εἰς ἓνα ἢ περισσότερους συνταγματικοὺς νόμους οἱ ὁποῖοι ἐξήχθησαν ὅλοι ἐν ὁμοφωνίᾳ πρὸς τὸ προηγηθὲν σύνταγμα. Τέλος δὲ καταλήγει κανεὶς εἰς ἓνα σύνταγμα, πού δὲν ἐτέθη κατὰ τοὺς ὁρισμοὺς ἐνός ἀρχαιοτέρου, ἐνός, οὕτως εἰπεῖν, **πρώτου συντάγματος**, ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τοῦ θετικοῦ δικαίου. Ὅτι τὸ σύνταγμα αὐτὸ, καθὼς καὶ οἱ ἄλλοι κανόνες τοῦ δικαίου, οἱ ἀναγραφόμενοι εἰς αὐτὸ, ἔχουν κύρος, αὐτὸ πρέπει νὰ **προϋποτεθῇ** ἐφ' ὅσον παραμένει κανεὶς εἰς τὴν σφαῖραν τῆς κατ' ἰδίαν πολιτείας. Αὐτὴ ἢ προϋπόθεσις, ἢ ὑπόθεσις (κατὰ πλατωνικὴν ἔννοιαν) ἢ θεμελιούσα τὴν ἐνότητα τῆς πολιτειακῆς τάξεως, ὡς καὶ τὸν δικαιολογικὸν χαρακτῆρα ὅλων τῶν ἐνεργειῶν, πού ἀποτελοῦν τὴν πολιτείαν αὐτὴν, ἢ ὁποία λέγει ὅτι πρέπει νὰ συμπεριφέρεται κανεὶς ἔτσι, ὅπως ὀρίζει τὸ πρῶτον σύνταγμα ὄργανον, εἶναι ὁ θεμελιώδης ὑποθετικὸς κανὼν, τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ὀνομάζωμεν **σύνταγμα ὑπὸ τὴν ἔννοιαν τῆς λογικῆς τοῦ δικαίου**, κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὸ ἀμέσως ἐπ' αὐτοῦ στηριζόμενον **σύνταγμα ὑπὸ τὴν θετικὴν ἔννοιαν τοῦ δικαίου**. Ὁ θεμελιώδης κανὼν θεμελιώνει σὺν τῇ ἐνότητι καὶ τὴν **κυριαρχίαν** τὰς πολιτείας. Ὁ θεμελιώδης κανὼν θέτει τὸ ὑψιστον ὄργανον τῆς δημιουργίας κανόνων, τοῦτο διορίζει περαιτέρω ἄλλα ὄργανα διὰ τὴν περαιτέρω δημιουργίαν κανόνων, ταῦτα δὲ θέτουν ἐπίσης ἄλλα ὄργανα καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἡ πολιτεία ἐμφανίζεται οὕτως ὡς ὑψίστη τάξις, ὑπεράνω τῆς ὁποίας δὲν ὑπάρχει ἄλλη ἀνωτέρα τάξις ὡς πρὸς τὸ κύρος.

§ 19. Παράδειγμα μιᾶς τάξεως μὴ κυριάρχου, ὑποτεταγμένης εἰς ἄνωτέραν καὶ συνεπῶς πρὸς αὐτὴν συνυφασμένης, ἀποτελεῖ ὁ δῆμος ἐν τῇ πολιτεία. Ὁ νόμος, ὁ ἐμπεριέχων τὸν νόμον περὶ δήμου, εἶναι πολιτειακὸς νόμος, ἰσχύων δι' ὅλην τὴν ἔκτασιν τῆς πολιτείας, καὶ ὁρίζει τὰ ὄργανα τοῦ δήμου, τὰ ὁποῖα ἐξουσιοδοτοῦνται νὰ δημιουργοῦν κανόνας ἀναφορικῶς πρὸς ὠρισμένα ἀντικείμενα καὶ ἰσχύοντας διὰ τὸν ἑκάστοτε δῆμον καθ' ὠρισμένον τρόπον. Ὁ «ἄνωτερος» κανὼν ἢ «ἄνωτέρα τάξις», ἢ ὁποῖα διορίζει μίαν ἀρχὴν πρὸς δημιουργίαν ἄλλων κανόνων, δὲν ἀποτελεῖ μόνον τὸ θεμελιωτικὸν αἶτιον τῆς κατωτέρας τάξεως, τὴν ὁποῖαν δημιουργεῖ ἢ ἀρχὴ, ἢ διορίσθῃσα ὑπὸ τῆς «ἄνωτέρας», ἀλλὰ δύναται νὰ ὀρίσῃ καὶ τὸ περιεχόμενον, τουτέστι κυρίως τὴν πραγματικὴν καὶ διοικητικὴν ἔκτασιν τοῦ κύρους τῆς κατωτέρας τάξεως. Εἰς τὴν ἄνωτέραν τάξιν ἀνήκει, ὡς συνήθως λέγουσιν, ἡ ἀρμοδιότης τῆς ἀρμοδιότητος. Αὐτὴ δὲ εἶναι ἡ ἀληθὴς σχέσις ἢ ὑφισταμένη μεταξὺ κυριαρχίας καὶ ἀρμοδιότητος τῆς ἀρμοδιότητος.

Οἱ κανόνες, οἱ στηριζόμενοι εἰς τὸν πολιτειακὸν περὶ δήμων νόμον, ἀποτελοῦν τὴν τάξιν τοῦ δήμου ἢ τὴν ὑπ' αὐτῆς ρυθμιζομένην κοινωνίαν δικαίου τοῦ δήμου, ὁ ὁποῖος μὲ τοὺς ἄλλους δήμους, ἀποχωριζομένους ἀπ' ἀλλήλων διὰ τοῦ πολιτειακοῦ νόμου, τάσσεται εἰς συναλληλίαν καὶ τίθεται συνεπῶς εἰς σχέσιν πρὸς τὴν γενικὴν πολιτειακὴν τάξιν. Ἡ συναλληλία δύο ἢ περισσοτέρων συστημάτων κανόνων, εἶναι ἄρα δυνατὴ, μόνον ἐφ' ὅσον αἱ συνάλληλοι τάξεις ὑποτάσσονται ἀπὸ κοινοῦ εἰς μίαν ἄνωτέραν τάξιν, ἢ ὁποῖα θέτει αὐτὰς εἰς ἀμοιβαίαν συναλληλίαν, ὡς πηγαζούσας ἀπ' αὐτὴν, καὶ τὰς συνενώνει εἰς μίαν γενικὴν τάξιν, τῆς ὁποίας αἱ συνάλληλοι ἢ ὑπάλληλοι τάξεις εἶναι μερικαὶ καὶ ρυθμίζουν μόνον μερικὰς κοινωνίας. Ἐξ αὐτοῦ ὅμως ἐξάγεται περαιτέρω, ὅτι *μία καὶ μόνη* τάξις εἶναι *κυρίαρχος* ὑπὸ τὴν κυριολεκτικὴν ἔννοιαν, δηλαδὴ ἡ *γενικὴ* τάξις. Τὸ γεγονός δὲ, ὅτι χαρακτηρίζει κανεὶς μίαν τάξιν ὡς «κυρίαρχον» σημαίνει ἀκριβῶς, ὅτι ὁρίζει αὐτὴν ὡς γενικὴν τάξιν, ὡς ἰσχύουσαν γενικῶς. Εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατον νὰ φαντασθῇ κανεὶς περισσότερα τοῦ ἐνὸς συστήματα κανόνων ὡς κυρίαρχα ἢ κοινωνίας δικαίου ὡς κυρίαρχους τὴν μίαν πλησίον τῆς ἄλλης. Ἡ *ἐνότης* τοῦ δεοντολογικοῦ συστήματος, ἢ ἐκφραζομένη διὰ τῆς ἐννοίας τῆς κυριαρχίας, σημαίνει ἀκριβῶς καὶ *μοναδικότητα* τοῦ συστήματος. Δὲν μπορεῖ κανεὶς

νά παραδεχθῆ δύο ἢ περισσοτέρους κανόνας, ἢ τάξεις, οἱ ὅποιοι εἶναι παράλληλοι πρὸς ἀλλήλους ὡς πρὸς τὸ κύρος αὐτῶν, χωρὶς νά ἀναγάγῃ τὸ κύρος τοῦτο εἰς ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ θεμελιωτικὸν αἷτιον. **Ἡ ἐνότης αὐτῆ τοῦ δεοντολογικοῦ συστήματος εἶναι τὸ ἀντίστοιχον τῆς ἐνότητος τῆς δεοντολογικῆς γνώσεως.** Καὶ ἡ παράστασις ἄρα δύο συγχρόνως ἰσχυόντων καὶ ἀνεξαρτήτων ἀπ' ἀλλήλων δεοντολογικῶν συστημάτων εἶναι ἀσύλληπτος. Ἐκάστη τῶν τάξεων αὐτῶν θὰ ἔπρεπε νά ἐννοηθῆ ὡς κυρίαρχος καὶ συνεπῶς ὡς ἐφωδιασμένη μὲ ἀρμοδιότητα ἀρμοδιότητος, ἐκάστη ἐξ αὐτῶν θὰ ἔπρεπε συνεπῶς νά ἐγκλείῃ τὴν δυνατότητα τῆς ἐπεκτάσεώς της καὶ ἐπὶ τῆς πραγματικῆς καὶ τοπικῆς περιφερείας τοῦ κύρους τῆς ἄλλης, τοῦτο δὲ θὰ εἶχεν ὡς ἀποτέλεσμα μίαν ἄλυτον διαφορὰν, θὰ εἶχεν ὡς ἐπακόλουθον τὸ γεγονός ὅτι θὰ ἔπρεπε νά θεωρῆ κανεὶς ἰσχυροὺς κανόνας ἐμπεριέχοντας ἀντιφατικὸν περιεχόμενον. Ἀλλὰ ὁ νόμος τῆς ἀντιφάσεως ἰσχύει καὶ εἰς τὴν σφαιρὰν τῆς δεοντολογικῆς γνώσεως.

§ 20. Ἐξ ὧν εἴπομεν προκύπτει, ὅτι ἡ πολιτεία, ὡς ἱστορικῶς δεδομένη εἰδικὴ πολιτεία, τότε μόνον ἐννοεῖται ὡς τῷ ὄντι κυρίαρχος, ὅταν ἰσχύουν δύο ὅροι οἱ ὅποιοι εἶναι συνέπεια τῆς ἐννοίας τῆς κυριαρχίας· πρῶτον ὅτι ὑπεράνω τῆς πολιτείας δὲν τίθεται καμμία ἄλλη τάξις δικαίου, ἄρα οὔτε καὶ ἡ τάξις τοῦ διεθνοῦς δικαίου καὶ δεύτερον, ὅτι καμμία ἄλλη κοινωνία δικαίου εἶναι δυνατόν νά ἀναγνωρισθῆ ὡς συνάλληλος πρὸς τὴν πολιτείαν οὔτε ἄλλαι κυρίαρχοι πολιτεῖαι. Ἄν θέλῃ κανεὶς νά διατηρήσῃ τὴν παράστασιν μιᾶς πολλότητος συναλλήλων ὡς «πολιτειῶν» χαρακτηριζομένων κοινωνιῶν τοῦ δικαίου, τότε εἶναι ἠναγκασμένος νά ἀρνηθῆ τὴν κυριαρχίαν ὡς ιδιότητα τῆς πολιτείας, νά θυσιάσῃ τὰ **πρωτεῖα τῆς ἐνδοπολιτικῆς τάξεως τοῦ δικαίου** καὶ νά παραχωρήσῃ τὰ **πρωτεῖα εἰς τὴν τάξιν τοῦ διεθνοῦς δικαίου**, ἢ ὅποια συνενώνει εἰς ἑαυτὴν καὶ καθορίζει τὰς τάξεις δικαίου τῶν εἰδικῶν πολιτειῶν. Ἡ σημερινὴ ἐπιστήμη τοῦ δικαίου καὶ τῆς πολιτείας αἰωρεῖται, πλήρης ἀντιφάσεων μεταξὺ τῶν δύο ἐκδοχῶν. Ἀφ' ἐνὸς ζητεῖ νά κρατήσῃ τὴν κυριαρχίαν τῆς πολιτείας, καὶ, κατὰ κανόνα τοῦλάχιστον, νά ἀρνηθῆ τὴν ὑπαρξίν ἐνὸς διεθνοῦς δικαίου ἰσταμένου ὑπεράνω τῶν εἰδικῶν πολιτειῶν καὶ ρυθμίζοντος δικαιολογικῶς τὰς ἀμοιβαίας αὐτῶν σχέσεις. Ἀφ' ἑτέρου ὅμως μένει σχεδὸν ἄνευ ἐξαιρέσεων πιστὴ εἰς τὴν ἀντίληψιν, ὅτι πλησίον τῆς κατ' ἰδίαν, καὶ ὡς κυρίαρχου ἰσχυούσης πολιτείας,

ἴστανται καὶ ἄλλαι ἐπίσης κυρίαρχοι πολιτεῖαι, αἱ ὁποῖαι κατατάσσονται εἰς τὴν αὐτὴν τάξιν πρὸς τὴν πρώτην.

§ 21. Ἡ παραδοχὴ τῶν πρωτείων τῆς κατ' ἰδίαν πολιτειακῆς, ἢ ὀρθώτερον τῆς *ἐνδοπολιτειακῆς* τάξεως δὲν ἔχει κατ' ἀνάγκην ὡς συνέπειαν, ὅτι πρέπει νὰ ἀρνηθῆ κανεὶς εἰς τὰς σχέσεις τῆς κατ' ἰδίαν «κυρίαρχου» πολιτείας πρὸς τὰς ἄλλας πολιτείας τὸν χαρακτήρα τοῦ *δικαίου* ἢ ὅτι δὲν πρέπει νὰ θεωρήσῃ τὰς λοιπὰς πολιτείας ὡς τάξεις δικαίου ἢ ὡς κοινωνίας *δικαίου*. Ἀφορμὴ διὰ τὴν κατασκευὴν αὐτὴν ἐδόθη ἀπὸ τὴν ποικιλοτρόπως ἀκόμη ἀντιπροσωπευομένην ἀκόλουθον θεωρίαν· διὰ νὰ ἰσχύη κάθε ἄλλη πολιτεία ὡς πολιτεία ἀπέναντι τῆς ἰδίας «κυρίαρχου» πολιτείας, τοῦτέστι ἀπέναντι τῆς πολιτείας, ἢ ὁποῖα ἀποτελεῖ τὴν ἀφετηρίαν τῆς νομικῆς κατασκευῆς, τοῦ νομικοῦ συστήματος, πρέπει νὰ «εἶναι ἀνεγνωρισμένη» ὑπὸ τῆς ἰδίας πολιτείας. Ἡ ἀναγνώρισις δὲ αὐτῆ, ἢ ἀπαιτούμενη διὰ τὴν νομικὴν ὑπαρξίν τῆς ἄλλης πολιτείας ἐκφράζεται διὰ τῆς ἀποστολῆς ἐπιτετραμμένου. Ἄν ἡ «βούλησις» τῆς ἰδίας πολιτείας πρέπει νὰ εἶναι *ὑψίστη* κυρίαρχος βούλησις, τότε εἶναι συνεπὴς ἂν ἐπιτρέπη εἰς μίαν ἄλλην νομικὴν κοινωνίαν νὰ ἰσχύη ὡς τοιαύτη, ἐφ' ὅσον αὕτη δὲν ἀντίκειται εἰς τὴν ἰσχὺν τῆς ἰδίας πολιτείας. Αὐτὸ ὅμως δὲν σημαίνει τίποτε ἄλλο παρὰ ὅτι ἡ ἄλλη πολιτεία πρέπει νὰ ἀντλήσῃ τὸ δικαίωμα τῆς ὑπάρξεώς της ἀπὸ τὴν ἰδίαν «κυρίαρχον» πολιτείαν. Ἡ κυρίαρχος αὐτῆ πολιτεία ἐπεκτείνεται συνεπῶς—βεβαίως κατὰ τυπικὴν ἔννοιαν—εἰς μίαν γενικὴν τάξιν δικαίου. Ἡ ἐνότης ὀλοκλήρου τοῦ συστήματος τοῦ δικαίου διατηρεῖται. Αἱ σχέσεις τῆς ἰδίας κυρίαρχου πολιτείας πρὸς τὰς λοιπὰς «ἀνεγνωρισμένας» πολιτείας ρυθμίζονται συνεπῶς μὲ κανόνας οἱ ὁποῖοι εἶναι στοιχεῖα τῆς ἰδίας πολιτειακῆς τάξεως. Τὸ διεθνὲς δίκαιον ἐμφανίζεται ἐν προκειμένῳ ὡς «ἐξωτερικὸν πολιτειακὸν δίκαιον» καὶ μάλιστα μόνον ἐφ' ὅσον οἱ ὡς διεθνὲς δίκαιον χαρακτηρισθέντες κανόνες ἔχουν ἐγκριθῆ ὑπὸ τῆς βουλήσεως τῆς ἰδίας «κυρίαρχου» πολιτείας, ἐφ' ὅσον τὸ διεθνὲς δίκαιον ἔχει «ἀναγνωρισθῆ» ὑπὸ τῆς ἰδίας πολιτείας. Καὶ αὕτη ἢ ἀντίληψις ἀντιπροσωπεύεται ὑπὸ πολλῶν· βεβαίως ὄχι μέχρις ὅλων αὐτῆς τῶν συνεπειῶν, διότι πολλάκις καὶ εἰς ὠρισμένας σχέσεις ἐφασμόζεται καὶ ὑπ' αὐτῶν ἢ ἀντίθετος θεωρία περὶ τῶν πρωτείων τῆς τάξεως τοῦ διεθνοῦς δικαίου.

§ 22. Είναι αδύνατον να ἀρνηθῆ κανείς, ὅτι ὠρισμένοι νομικαὶ θέσεις, αἱ ὁποῖαι ὑποστηρίζονται ἄνευ ἐξαιρέσεως ὑφ' ὅλων, εἶναι ἀδιανόητοι χωρὶς τὴν προϋπόθεσιν τῶν πρωτείων τῆς τάξεως τοῦ διεθνοῦς δικαίου. Τοιαύτη νομικὴ θέσις εἶναι πρὸ παντὸς ἐκείνη ἢ ὁποῖα ἐκφράζεται διὰ τῆς συναλληλίας τῶν πολιτειῶν ἢ, πρᾶγμα ποῦ εἶναι τὸ ἴδιον, διὰ τῆς θεμελιώδους ἰσοτιμίας τῶν πολιτειῶν. Ἡ ἀντίληψις αὕτη ἀνήκει τόσον πολὺ εἰς τὴν οὐσίαν τῆς ἰδεολογίας τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ὥστε πρέπει νὰ τὸ θεωρῆ κανείς ὡς ἀρνησιν τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἂν ἡ νομικὴ κατασκευὴ τῶν διαπολιτειακῶν σχέσεων, τοῦτέστι τῶν σχέσεων τῆς ἰδίας πολιτείας πρὸς τὰς ἄλλας πολιτείας, χαρακτηρίζεται ὡς «ἐξωτερικὸν πολιτειακὸν» δίκαιον, τοῦτέστι γίνεται ἔτσι, ὥστε νὰ θεωρῆται ὡς σχέσις μεταξὺ ἀνωτέρας τάξεως καὶ τῶν κατωτέρων τάξεων ὑπ' αὐτῆς ἐγκρινομένων. Ἐπίσης καὶ ἡ γενικῶς παραδεδεγμένη **ταυτότης τῆς πολιτείας παρὰ τὴν ἐπαναστατικὴν μεταβολὴν τοῦ συντάγματος** μόνον ἀπὸ τὴν ἀποψιν τῶν πρωτείων τῆς τάξεως τοῦ διεθνοῦς δικαίου εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξῃ ὡς νομικὸς ἰσχυρισμός. Ἄν δηλαδὴ ἀφορμηθῆ κανείς ἀπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς πολιτείας, τοῦτέστι ἂν θεωρήσῃ κανείς ὡς θεμελιωτικὸν αἷτιον τῆς πολιτείας τὴν ἐνότητα τὴν πηγάζουσαν ἀπὸ ἓνα θεμελιώδη ὑποθετικὸν κανόνα, ὁ ὁποῖος ἐγκρίνεται καὶ ἐκδηλοῦται διὰ τοῦ πρώτου θετικοῦ συντάγματος, τότε ἡ πολιτεία αὕτη ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἡ ἴδια ἐφ' ὅσον μένει τὸ σύνταγμα ἀμετάβλητον ἢ ἐφ' ὅσον τοῦτο μεταβάλλεται σύμφωνα μὲ τὸν ἴδιον αὐτοῦ νόμον. Ἄν ὅμως τὴν θέσιν τοῦ παλαιοῦ συντάγματος καταλάβῃ ἓνα νέον σύνταγμα, χωρὶς νὰ τηρηθοῦν οἱ ὅροι τοῦ πρώτου συντάγματος περὶ μεταβολῆς αὐτοῦ, τοῦτέστι ἂν γίνῃ μεταβολὴ δι' ἐπαναστάσεως, (ἐπανάστασις δὲ σημαίνει διὰ τὴν ἐννομον τάξιν μόνον διάσπασιν τοῦ δικαίου), τότε πρέπει νὰ **προϋποτεθῆ ἓνας ἄλλος θεμελιώδης ὑποθετικὸς κανὼν**, διὰ τοῦ ὁποῖου νὰ ἀναγνωρίζεται ὡς ἀνώτατον ὄργανον δημιουργίας δικαίου ἡ νέα, διὰ τῆς ἐπαναστάσεως ἐγκαθιδρυθεῖσα, κυριαρχία. Διὰ τοῦ γεγονότος ὅμως αὐτοῦ φαίνεται, ὅτι **διασπᾶται ἡ συνέχεια τῆς ἀναπτύξεως τοῦ δικαίου**. Ἡ διὰ τοῦ νέου συντάγματος ρυθμιζομένη πολιτεία δὲν εἶναι πλέον ἢ αὕτη πρὸς τὴν ἄλλην, ἢ ὁποῖα ἐρρυθμίζετο διὰ τοῦ παλαιοῦ, ἐπὶ ἐτέρου θεμελιώδους κανόνος στηρι-

ζομένου συντάγματος. Αὐτὴ δὲ εἶναι καὶ ἡ κυρία σημασία τῆς ἤδη κατὰ τὴν ἀρχαιότητα ἐμφανισθείσης θέσεως, ὅτι ἡ ταυτότης τῆς πολιτείας στηρίζεται εἰς τὴν ταυτότητα τοῦ συντάγματος· μετὰ τὴν διαφορὰν ὅτι ἡ ἀρχαία πολιτειολογία θεωρεῖ τὸ σύνταγμα ὡς ἔννοιαν λογικὴν καὶ ὄχι ὡς θετικὸν δίκαιον. Τὸ δίκαιον κατὰ τὴν λογικὴν αὐτοῦ σημασίαν ἐγγυᾶται διὰ τὴν ταυτότητα του. Ἀπὸ τὴν ἀποψιν ὁμῶς τῶν πρωτείων τῆς τάξεως τοῦ διεθνοῦς δικαίου προκύπτει μία ἐντελῶς διαφορευτικὴ ἐρμηνεία τοῦ γεγονότος τῆς ἐπαναστάσεως (ἢ τοῦ πολιτειακοῦ πραξικοπήματος, τῆς ἐπαναστάσεως ἐκ τῶν ἄνω). Εἶναι κανὼν τοῦ θετικοῦ διεθνοῦς δικαίου, ὅτι μία δύναμις, πού εἶναι ἱκανὴ νὰ ἐπιβάλλῃ τὴν ἀναγνώρισίν της εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοὺς ζῶντας ὑπὸ τὸ κράτος της, ἰσχύει ὡς νόμιμος κυριαρχία ἐπὶ τῆς ἐκτάσεως ἐπὶ τῆς ὁποίας διοικητικῶς καὶ προσωπικῶς κρατεῖ, ἰσχύει καὶ ὅταν ἀκόμη ἐμφανίζεται ὡς *usurpator* ἢ ὡς ἐπαναστατικὴ ἐπιτροπὴ, συνεπῶς δὲ καὶ ὅταν ἡ ὑπ' αὐτῆς τεθεῖσα τάξις ἀποτελῇ διάσπασιν τοῦ μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἰσχύοντος συντάγματος. Κατὰ τὸν τρόπον αὐτὸν *διατυπώνει τὸ διεθνὲς δίκαιον τὸ γεγονὸς ἐκ τοῦ ὁποίου ἐξάγεται τὸ κύριον τῆς ἐνδοπολιτειακῆς τάξεως δικαίου*· ἡ πολιτεία εἶναι κατάστασις διεθνοῦς δικαίου, ἡ δὲ ἐπιτυχὴς ἐπανάστασις (ἢ τὸ ἐπιτυχὲς πολιτειακὸν πραξικόπημα) θεωρεῖται ὡς ὁ ὑπὸ τοῦ διεθνοῦς δικαίου διαγραφείσας δρόμος πρὸς δημιουργίαν ἢ πρὸς μεταβολὴν τοῦ συντάγματος. Ἀπὸ τὴν ἀποψιν λοιπὸν τῶν πρωτείων τῆς τάξεως τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἡ *συνέχεια τοῦ δικαίου* διατηρεῖται καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν ἐπαναστάσεως ἢ πολιτειακοῦ πραξικοπήματος. Τὸ πρόβλημα τῆς ταυτότητος εἶναι ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει μόνον πρόβλημα περιεχομένου. Ἡ ταυτότης ὑπάρχει κατὰ τὸ δίκαιον—παρὰ τὴν σχετικὴν διάσπασιν τοῦ δικαίου, δηλαδὴ τὴν εἰς τὴν σφαίραν τῆς ἐνδοπολιτειακῆς τάξεως δικαίου συντελουμένην—καὶ μάλιστα κατὰ τὸ *διεθνὲς δίκαιον*, ἂν ἡ νέα πολιτειακὴ τάξις ἔχῃ *κατ' οὐσίαν* τὴν ἰδίαν διοικητικὴν καὶ προσωπικὴν ἐκτασιν κύριον μετὰ τὴν προηγουμένην, ἂν κατ' οὐσίαν, εἶναι ἡ αὐτὴ ἐκτασις καὶ οἱ αὐτοὶ ἄνθρωποι, πού ἀποτελοῦν τὴν πολιτείαν καὶ μετὰ τὴν ἐπαναστατικὴν διάσπασιν τοῦ συντάγματος. Ἐν τοιαύτῃ περιστάσει, διατηρουμένης τῆς συνέχειας τοῦ δικαίου, εἶναι δυνατόν νὰ συμβοῦν δύο τινα· ἢ ἡ αὐτὴ πολιτεία νὰ ἐξακολουθήσῃ ὑφισταμένη καὶ μετὰ τὴν ἐπανάστασιν καὶ μετὰ τὸ πο-

λιτειακὸν πραξικόπημα ἢ ἀπὸ μίαν πολιτείαν νὰ γεννηθοῦν πολλαὶ νέαι πολιτεῖαι (παράδειγμα διὰ τὴν πρώτην περίπτωσιν τὸ γερμανικὸν κράτος, διὰ δὲ τὴν δευτέραν περίπτωσιν τὸ αὐστριακὸν κράτος καὶ αἱ διάδοχοι αὐτοῦ πολιτεῖαι μετὰ τὴν ἀνατροπὴν τοῦ 1918). Ἐπίσης καὶ ὁ ἰσχυρισμὸς, ὅτι αἱ πολιτεῖαι δὲν δικαιοῦνται νὰ τίθενται ἔκτος τοῦ διεθνοῦς δικαίου, εἶναι δυνατὸς μόνον ἀπὸ τὴν ἄποψιν τῶν πρωτείων τῆς τάξεως τοῦ διεθνοῦς δικαίου, τοῦτέστι ἀπὸ τὴν ἄποψιν καθ' ἣν τὸ διεθνὲς δίκαιον ἴσταται ὑπεράνω τῶν κατ' ἰδίαν πολιτειῶν καὶ συνεπῶς εἶναι ὡς πρὸς τὸ δίκαιον **ἀνεξάρτητον ἀπ' αὐτῶν**.

§ 23. Ἐν τούτοις δὲν δυνάμεθα νὰ εἰπωμεν, ὅτι μόνον ἡ θεωρία περὶ τῶν πρωτείων τῆς τάξεως τοῦ διεθνοῦς δικαίου δικαιολογεῖται ἐπιστημονικῶς. Ἄν ἀρκεσθῆ κανεὶς εἰς τὸ νὰ ἐννοήσῃ νομικῶς ἐκεῖνο ποῦ εἶναι δυνατὸν νὰ ἐννοηθῆ νομικῶς, ἀπὸ τὴν ἄποψιν τῆς ἐνδοπολιτειακῆς τάξεως τοῦ δικαίου, τότε δύναται νὰ ἱκανοποιηθῆ μὲ τὴν θεωρίαν περὶ τῶν πρωτείων τῆς ἐνδοπολιτειακῆς τάξεως. Ὅπως δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀναγκάσῃ ἓνα ἀναρχικὸν μὲ **ἐπιστημονικὰ** ἐπιχειρήματα νὰ θεωρήσῃ τὰς σχέσεις μεταξὺ τῶν ἀνθρωπίνων ἀτόμων ὡς σχέσεις **δικαίου** καὶ ὄχι ὡς ὠμὰς σχέσεις βίας, διότι ὡς σχέσεις δικαίου ἐρμηνεύονται αὐταὶ μόνον ὑπὸ τὴν **προϋπόθεσιν** τοῦ μνημονευθέντος θεμελιώδους κανόνος, ἡ προϋπόθεσις δὲ ποτὲ δὲν ἀποδεικνύεται, οὕτω πως δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ **ἀποδείξῃ ἐπιστημονικῶς**, ὅτι αἱ σχέσεις μεταξὺ τῶν πολιτειῶν πρέπει νὰ θεωρηθοῦν ὡς σχέσεις **δικαίου συναλλήλων** ὑποκειμένων (τοῦτέστι προσωποποιημένων τάξεων). Καὶ σήμερον ἀκόμη ὑπάρχουν πολλοὶ συγγραφεῖς, ποῦ ἀρνοῦνται εἰς τὸ καλούμενον διεθνὲς δίκαιον κάθε χαρακτῆρα δικαίου. Ἀπέναντι μιᾶς τοιαύτης ἀντιλήψεως πρέπει νὰ ἀρκεσθῆ ὁ ἀντιπροσωπεύων τὴν ἄποψιν τῆς **νομικῆς ἐπιστήμης**, ἡ ὁποία διαφέρει ἀπὸ τὴν ἄποψιν καὶ τῆς πολιτικῆς καὶ τῆς ἠθικῆς, μὲ τὴν διαπίστωσιν τοῦ γεγονότος, ὅτι ὁ ἀρνητῆς τοῦ διεθνοῦς δικαίου ἐννοεῖ τὴν σχέσιν τῶν πολιτειῶν ὅπως ὁ ἀναρχικὸς τὰς σχέσεις τῶν ἀτόμων.

Ἐκεῖνο ὅμως, ποῦ πρέπει νὰ ἀποκλεισθῆ **ἐπιστημονικῶς** καθ' ὀλοκληρίαν εἶναι ἡ ἀσυνεπὴς **σύγχυσις ἀμφοτέρων τῶν ἀλληλαποκλειομένων θεωριῶν περὶ τῶν πρωτείων τῆς τάξεως τοῦ διεθνοῦς δικαίου καὶ περὶ τῶν πρωτείων τῆς ἐνδοπολιτειακῆς**

τάξεως, (κυριαρχία τῆς πολιτείας). Ἐπειτα πρέπει νὰ ἀποκλεισθῇ ἐπιστημονικῶς ἢ συχνὰ ἀνακύπτουσα ἀντίληψις, ὅτι ἡ ἐνδοπολιτειακὴ τάξις δικαίου καὶ ἡ τάξις τοῦ διεθνοῦς δικαίου, ἡ ὁποία ἀναγνωρίζεται ὡς δίκαιον ὑπὸ τὴν κυρίαν σημασίαν τοῦ ὅρου, εἶναι δύο ἐντελῶς ἀνεξάρτητα ἀπ' ἀλλήλων συστήματα κανόνων καὶ εἰς οὐδεμίαν τάχα σχέσιν ἐνότητος πρὸς ἀλλήλα διατελοῦν. Πρέπει δὲ ν' ἀποκλεισθῇ ἡ ἀντίληψις αὕτη, διότι ὁ δυναδικὸς αὐτὸς χαρακτήρ ἀντιφάσκει εἰς τὸ θεμελιῶδες αἴτημα πάσης ἐπιστημονικῆς, καὶ συνεπῶς καὶ τῆς δεοντολογικῶς ἐπιστημονικῆς γνώσεως, εἰς τὸ αἴτημα τῆς ἐνότητος τοῦ συστήματος.

§ 24. Τὸ πρόβλημα τῆς νομικῆς φύσεως τοῦ διεθνοῦς δικαίου συνίσταται συνεπῶς εἰς τὸ ἐρώτημα, ἂν καὶ πῶς οἱ ὡς διεθνῆς δίκαιον χαρακτηριζόμενοι κανόνες εἶναι δυνατόν νὰ ἐννοηθῶν ὡς ἰσχυροὶ κανόνες, ἀπὸ τὴν αὐτὴν ἀποψιν, ἀπὸ τὴν ὁποίαν θεωροῦνται οἱ, ἂν ἀμφιβάλως ὡς «δίκαιον» ἐκλαμβάνόμενοι, κανόνες τῆς ἐνδοπολιτειακῆς τάξεως τοῦ δικαίου, τοῦτέστι ἂν καὶ πῶς τὸ ὡς διεθνῆς δίκαιον χαρακτηριζόμενον σύνολον τῶν κανόνων, ἐν συνδυασμῷ μὲ τὸ ὡς πολιτειακὸν δίκαιον ἰσχυρὸν σύνολον τῶν καιρίων εἶναι δυνατόν νὰ συμπεριληφθῶν εἰς ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ σύστημα ἰσχυρῶν κανόνων. Τὸ ζήτημα ἂν τὸ ὑλικόν, πὺν ἀποτελεῖ τὸ καλούμενον διεθνῆς δίκαιον, εἶναι δυνατόν νὰ διατυπωθῇ διὰ τῆς εἰδικῆς μορφῆς τῆς νομικῆς διατάξεως ἢ τοῦ κανόνος τοῦ ἐπιβάλλοντος τὸν ἐξαναγκασμόν, εἶναι δευτερεύον. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἐρώτημα, τὸ πρόβλημα τῆς εἰδικῆς ἐνεργείας τοῦ ἐξαναγκασμοῦ ὑπὸ τοῦ διεθνοῦς δικαίου. Τοῦτο δὲ εἶναι ὁ πόλεμος. Αἱ ὑπὸ τοῦ διεθνοῦς δικαίου ρυθμιζόμεναι νομικαὶ ὑποχρεώσεις τελοῦν ὑπὸ τὴν κύρωσιν τοῦ πολέμου, εἰς τὸν ὁποῖον δικαιούται νὰ προβῇ κατὰ τοῦ παραβιάζοντος τὸ δίκαιον ἢ πολιτεία, τῆς ὁποίας τὰ συμφέροντα, τὰ ὑποστηριζόμενα ὑπὸ τοῦ διεθνοῦς δικαίου, προσεβλήθησαν. Τὸ διεθνῆς δίκαιον παρουσιάζει λοιπὸν ἀκόμη μίαν **τεχνικῶς πρωτόγονον** τάξιν δικαίου, (ὡς ἐχαρακτηρίσθη ἤδη αὕτη εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον, § 14), διότι δὲν ἔχει εἰσέτι ὄργανα λειτουργοῦντα μὲ τὴν κατανομήν τῆς ἐργασίας. Ὅταν λοιπὸν χαρακτηρίσῃ κανεὶς τὴν ὑπὸ τῆς τάξεως τοῦ διεθνοῦς δικαίου ρυθμιζομένην κοινωνίαν δικαίου ὡς μίαν *civitas maxima*, ὡς μίαν παγκόσμιον πολιτείαν, τοῦτο ἐπιτρέπεται μόνον ἂν ὁ ὅρος «πολιτεία» ληφθῇ ὑπὸ τὴν εὐρείαν αὐτοῦ ἐννοίαν.

Δι' αὐτοῦ ὅμως ἐκφράζεται ἡ ἀντίληψις, ὅτι τίποτε δὲν ἐμποδίζει τὴν τεχνικὴν ἐξέλιξιν τῆς τάξεως αὐτῆς τοῦ διεθνoῦς δικαίου γενικῶς, πηγάζουσιν ἀπὸ τὴν οὐσίαν τῆς πολιτείας, τὴν κυριαρχίαν αὐτῆς. Εἶναι δὲ τις ἐλεύθερος νὰ θεωρῇ τὴν ἐξέλιξιν αὐτὴν ὡς πολιτικῶς κατορθωτὴν ἢ ἀκατόρθωτον, ὡς σωτήριον ἢ ὡς καταστροφικὴν. Τὸ οὐσιῶδες εἶναι ὅτι ἡ οὐσία, τῆς πολιτείας δὲν ἐμποδίζει τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆν.

(Ἔπεται συνέχεια εἰς τὸ ἀκόλουθον τεῦχος)